

Tehnoredactare, copertă: Andreia E. Breaz
Corectură: Laszlo Alexandru
Coordonatorul *Colecției de Italiană*: Laszlo Alexandru

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PIRANDELLO, LUIGI
Nuvele pentru un an / Luigi Pirandello;
trad. de Laszlo Alexandru. – Cluj-Napoca: Ecou Transilvan,
2019-2025
15 vol.
ISBN 978-606-730-498-5
Vol. 15: *O zi*. – 2025. – ISBN 978-630-311-243-5
I. Laszlo, Alexandru (trad.)
821.131.1

© Laszlo Alexandru
Toate drepturile sunt rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială a acestei ediții fără
acordul scris al Editurii Ecou Transilvan și al autorului este
interzisă, considerată ediție pirat și se pedepsește conform
legii.

Editura ECOU TRANSILVAN, Cluj-Napoca, 2025
Editor: Nadia Fărcaș
e-mail: office@edituraecou.ro
telefon: 0745.828.755; 0364730441
www.edituraecou.ro

LUIGI PIRANDELLO

•

NUVELE PENTRU UN AN

Volumul 15

O zi

Traducere de
Laszlo Alexandru

Editura Ecou Transilvan
Cluj-Napoca
2025

moniilor publice sînt tot atîtea pretexte, folosite de prozator pentru a scoate la lumină gîndurile ascunse și, de cele mai multe ori, tulburi ale vreunui personaj. Profilul personal, în diversitatea sa stupefiantă, este cel care constituie unitatea de măsură a universului pirandellian. Astfel stînd lucrurile, după ce-am devenit conștienți de faptul că ni se oferă sub ochi condiția umană, în mii de cioburi individuale, înțelegem că traducerea care stă aproape de exigențele originalului nu trebuie să se abată de la scriitura în limba italiană.

Parcurea universului variază și surprinzător, edificat în sutele de nuvele scrise de Luigi Pirandello, ne îmbogățește cu o experiență de viață fortifiantă și incomparabilă.

Laszlo Alexandru

CUPRINS

Efectele unui vis întrerupt	
(<i>Effetti d'un sogno interrotto</i>)	5
Rîde cineva (<i>C'è qualcuno che ride</i>)	13
Vizita (<i>Visita</i>)	22
Victoria furnicilor (<i>Vittoria delle formiche</i>)	30
Cînd ai înțeles cum merg lucrurile	
(<i>Quando s'è capito il gioco</i>)	39
Stăpînul Dumnezeu (<i>Padron Dio</i>)	52
Încercarea (<i>La prova</i>)	63
Casa agoniei (<i>La casa dell'agonia</i>)	70
Inimă iubitoare (<i>Il buon cuore</i>)	77
Țestoasa (<i>La tartaruga</i>)	85
Norocul de-a fi cal (<i>Fortuna d'esser cavallo</i>)	97
O sfidare (<i>Una sfida</i>)	106
Cuiul (<i>Il chiodo</i>)	114
Doamna Frola și domnul Ponza, ginerele ei	
(<i>La signora Frola e il signor Ponza, suo genero</i>)	122
O zi (<i>Una giornata</i>)	136
COMPLETARE	145
Doamna Speranza (<i>La signora Speranza</i>)	145
Liturghia de anul ăsta (<i>La messa di quest'anno</i>)	220

Stefano Gogli, unu și doi

(<i>Stefano Gogli, uno e due</i>)	231
Iubirea profesoară (<i>Maestro Amore</i>)	244
Convorbiri cu personajele	
(<i>Colloqui con i personaggi</i>)	262
Cei doi uriași (<i>I due giganti</i>)	284
Fragment de cronică despre Marco Leccio și războiul lui pe hartă, în vremea marelui război european	
(<i>Frammento di cronaca di Marco Leccio e della sua guerra sulla carta nel tempo della grande guerra europea</i>)	293
Evacuare (<i>Sgombero</i>)	346
Ziduri mici, un smochin, o păsăruică (<i>I muricciuoli, un fico, un uccellino</i>)	356
(Zi ploioasă) ([<i>Giorno di pioggia</i>])	366
(Bărbatul tuturor femeilor) ([<i>L'uomo di tutte le donne</i>])	368
(Neregularități) ([<i>Irregolarità</i>])	371
(Așa de cumsecade!) ([<i>Tanto buona!</i>])	372
(Trupurile) ([<i>I corpi</i>])	373
(Fragment I) ([<i>Frammento I</i>])	374
(Fragment II) ([<i>Frammento II</i>])	375
(Fragment III) ([<i>Frammento III</i>])	376
(Fragment IV) ([<i>Frammento IV</i>])	377
(Fragment V) ([<i>Frammento V</i>])	379
Laszlo Alexandru, Postfață: <i>Integrala nuvelor lui Pirandello în română</i>	381

În „Colecția de italiană” au apărut:

1. Laszlo Alexandru, *Antologia di letteratura italiana per le scuole*.
2. Laszlo Alexandru, *Memorator de limba italiană. Gramatică practică*.
3. Laszlo Alexandru, *A revedea stelele. Contribuții la studiul operei lui Dante*.
4. Dante, *Sonete*, traducere de Ion Istrate.
5. Petrarca, *Sonete*, traducere de Ion Istrate.
6. Luigi Pirandello, *Nuvel pentru un an*, vol. 1, *Șalul negru*, traducere de Laszlo Alexandru.
7. Luigi Pirandello, *Nuvel pentru un an*, vol. 2, *Viața goală*, traducere de Laszlo Alexandru.
8. Luigi Pirandello, *Nuvel pentru un an*, vol. 3, *Topăiala*, traducere de Laszlo Alexandru.
9. Luigi Pirandello, *Nuvel pentru un an*, vol. 4, *Bărbatul singur*, traducere de Laszlo Alexandru.
10. Laszlo Alexandru – Ovidiu Pecican, *Per la selva oscura. Dante parlato*, traducere italiană de Laszlo Alexandru.
11. Luigi Pirandello, *Nuvel pentru un an*, vol. 5, *Musca*, traducere de Laszlo Alexandru.
12. Luigi Pirandello, *Nuvel pentru un an*, vol. 6, *În liniște*, traducere de Laszlo Alexandru.
13. Luigi Pirandello, *Nuvel pentru un an*, vol. 7, *Toate trei*, traducere de Laszlo Alexandru.
14. Luigi Pirandello, *Nuvel pentru un an*, vol. 8, *De la nas la cer*, traducere de Laszlo Alexandru.

Efectele unui vis întrerupt (*Effetti d'un sogno interrotto*)

Locuiesc într-o casă veche, ce pare depozitul unui vânzător de haine uzate. O casă care s-a umplut, cine știe de câți ani, de praf.

Umbra eternă care o apasă are ceva din înțepeneala de prin biserici și bălțește aici duhoarea de vechituri și veștejeală, din mobilele decrepite și învălmașite, care o ocupă și din stofele nenumărate, care o împodobesc, zdrențe cu ifose și decolorate, întinse și agățate peste tot, sub formă de pături, perdele și baldachine. Aaug și contribuția mea la duhoarea aceea, cât reușesc, putoarea pipelor mele pline de tartru, scoțînd fum toată ziua. Numai cînd vin de afară îmi dau seama că la mine în casă te sufoci. Dar pentru cineva care trăiește așa cum trăiesc eu... Gata; s-o lăsăm baltă.

Dormitorul are un fel de alcov, pe o platformă cu două trepte; cu tavanul deasupra; cu arhitrava susținută de două coloane groase în mijloc. Baldachin și aici, ca să ascundă patul, tras de niște beți-gașe de alamă, din spatele coloanelor. Cealaltă

jumătate a camerei este pe post de birou. În dreptul coloanelor stă un divan jerpelit, la drept vorbind foarte comod, cu o mulțime de perne îngrămădite și, în fața lui, o masă încăpătoare, de scris; la stînga, un șemineu mare, pe care nu-l aprind niciodată; lipit de peretele din față, între două ferestruici, un scrin vechi, cu rămășițe de cărți legate în pergamente gălbejite. Pe etajera de marmură înnegrită a șemineului stă agățat un tablou din secolul al șaptesprezecelea, pe jumătate afumat, ce o reprezintă pe *Magdalena smerită*, nu știu dacă o copie sau originalul dar, chiar dacă e copie, nu e lipsită de oarece valoare. Figura, în mărime naturală, e culcată pe burtă într-o peșteră; un braț sprijinit în cot susține capul; ochii aplecați tocmai citesc o carte, la lumina unui opaiț pus pe jos, alături de o țeastă. Firește, chipul, desfășurarea magnifică a părului roșcat, despletit, un umăr și sînul dezveliți, la lumina caldă a acelui opaiț, arată minunat.

Casa e a mea și nu-i a mea. Îi aparține cu tot decorul unui prieten al meu, care cu trei ani în urmă, plecînd în America, mi-a lăsat-o ca o garanție pentru datoria însemnată față de mine. Acest prieten, se înțelege, n-a mai dat nici un semn de viață și, după oricîte întrebări și cercetări, n-am izbutit să mai am vești despre el. Însă firește că încă nu pot să dispun, pentru a redobîndi ce-i al meu, nici de casă, nici de toate cîte sînt în ea.

Iată însă că un negustor de vechituri, pe care-l cunosc, este extaziat de acea *Magdalena smerită* și, în zilele trecute, mi-a adus în casă un domn străin să i-o arate.

Domnul, pe la patruzeci de ani, înalt, slab, chel, era îmbrăcat în doliu, cum se mai obișnuiește în provincie. Pîna și cămașă de doliu. Dar avea imprimată și pe chipul supt nenorocirea de care a fost izbit recent. Cînd a văzut tabloul, a înțepenit îndată și și-a acoperit ochii cu mîinile, în timp ce negustorul îl întreba cu o ciudată satisfacție:

– Nu-i așa? Nu-i așa?

Acela, de mai multe ori, ținîndu-și fața în mîini, a dat din cap că da. Pe craniul chel, venele umflate parcă stăteau să-i pleznească. Și-a scos din buzunar o batistă cu bordură neagră și a dus-o la ochi, pentru a-și opri lacrimile care izbucneau. L-am văzut cum îi tresare burta de mai multe ori, cu un gîlgîit neîntreput pe nas.

Totul – în stil meridional – foarte exagerat.

Dar poate și sincer.

Negustorul de vechituri a vrut să-mi explice că o cunoștea de fetiță pe soția celui domn, care era de la el din sat: – Vă pot asigura că era exact imaginea din *Magdalena* asta. Mi-am amintit ieri de ea, cînd prietenul meu a venit să-mi spună că i-a murit, foarte tînără, doar cu o lună în urmă.

Dumneavoastră știți că am venit recent să văd acest tablou.

– Mda, însă eu...

– Da, mi-ați spus atunci că nu puteți să-l vindeți.

– Și nici acum.

M-am pomenit înhățat de braț, de către domnul acela, care aproape că s-a năpustit în hohote la pieptul meu, implorându-mă să i-l cedez, cu orice preț; era ea, soția lui, ea ca atare, ea astfel – toată – cum doar el, el, soțul, a putut s-o vadă în intimitate (și, spunînd asta, se referea evident la sînul gol), așa că nu mai putea să mi-o lase sub ochi, trebuia să înțeleg, acum că știam.

Mă uitam la el, amețit și consternat, așa cum te uiți la un nebun, părîndu-mi-se imposibil să spună una ca asta serios, adică să-și poată închipui în mod serios că ceea ce pentru mine nu era altceva decît un tablou, pe marginea căruia nu m-am gîndit la nimic rău, ar putea deveni și pentru mine portretul soției sale, așa, cu pieptul dezvelit, cum numai el a putut-o vedea în intimitate și așadar într-o situație cum n-o mai putea lăsa sub ochii unui străin.

Ciudățenia unei asemenea pretenții mi-a stîrnit un hohot de rîs involuntar.

– Păi, nu, să vedeți, dragă domnule: eu pe soția dumneavoastră n-am cunoscut-o; așa că nu pot lipi de acest tablou gîndul pe care-l bănuîți. Eu văd acolo un tablou cu o imagine care... da, arată...

De n-aș fi spus niciodată asta! S-a înfipt în fața mea, parcă pregătit să mă ia de gît, urlînd:

– Vă interzic să vă mai uitați la ea, așa, acum, în prezența mea!

Ca norocul că a intervenit negustorul de vechituri, rugîndu-mă să-l iert, să-l compătimesc pe bietul nebun, care a fost dintotdeauna gelos pînă la nebunie pe soția lui, pe care a iubit-o pînă la capăt cu o dragoste aproape maladivă. Apoi s-a întors spre el și l-a implorat să se calmeze; era o prostie să vorbească astfel cu mine, să mă oblige să-i cedez tabloul, din asemenea pricini intime. Mai îndrăzne să-mi și interzică să mă uit la el? A înnebunit? Și l-a tîrît de acolo, cerîndu-mi scuze din nou pentru scena la care nu s-a așteptat să mă oblige să asist.

Eu am rămas așa de impresionat că noaptea l-am visat.

*

Visul, mai precis, probabil că s-a petrecut la primele ore ale dimineții și tocmai în clipa cînd o zarvă neașteptată, din fața ușii camerei, încăierarea unor pisici care îmi intră în casă nu știu de unde, poate atrase de numeroșii șoareci care au cotropit-o, m-a trezit deodată.

Efectul visului întrerupt așa brutal a fost că viziunile din el, adică domnul acela în doliu și imaginea *Magdalenei* devenită soția lui, poate că n-au

apucat să dispară în adîncul meu și au rămas la suprafață, în partea cealaltă a camerei, dincolo de coloane, unde îi vedeam în vis; astfel că, atunci cînd în zarva aceea am sărit din pat și dintr-o smucitură am dat la o parte cortina, am putut zări prin ceață un ghemotoc de cărnuri și stofe roșii și albastre năpustindu-se spre etajera șemineului, pentru a se dispune fulgerător în rama tabloului; iar pe divan, printre toate pernele răvășite, el, domnul acela, care din poziția culcată se ridica să stea șezînd, deja îmbrăcat nu în costumul negru, ci într-o pijama din mătase de culoarea cerului, cu dungi subțiri, albe-albastre, care în lumina ce treptat-treptat creștea, de la cele două ferestruici, se dizolva în forma și culorile acelor perne și dispărea.

Nu vreau să explic ceea ce nu se explică. Nimeni n-a reușit să pătrundă în taina viselor. Fapt este că, ridicîndu-mi ochii, foarte tulburat, să mă uit la tabloul de pe etajera șemineului, am văzut, foarte limpede am văzut, o clipă, ochii *Magdalenei* mișcîndu-se vii, ridicîndu-și pleoapele din lectură și atuncîndu-mi o privire vie, zîmbitoare, de răutate afectuoasă și diabolică. Poate că erau ochii visați ai soției moarte a celui domn, care o clipă s-au trezit la viață în imaginea pictată.

N-am putut să mai rămîn în casă. Habar n-am cum m-am îmbrăcat. Din cînd în cînd, cu o groază pe care v-o puteți limpede închipui, mă răsuceam să

pîndesc ochii aceia. Îi vedeam mereu aplecați și concentrați în lectură, ca în tablou; dar nu mai eram sigur, deja, că atunci cînd nu mă uit la ei, nu prind viață în spatele meu să mă privească, tot cu acea însuflețire de răutate afectuoasă și diabolică.

M-am năpustit în prăvălia negustorului de vechituri, care e aproape de casa mea. I-am spus că, dacă nu-i pot vinde tabloul prietenului său, pot totuși să-i închiriez casa, cu tot decorul său, inclusiv tabloul, bineînțeles, la un preț foarte convenabil.

– Chiar începînd de azi, dacă prietenul dumneavoastră dorește.

Era, în propunerea mea neașteptată, așa multă neliniște și îngrijorare, încît negustorul de vechituri a vrut să știe motivul. Mi-a fost rușine să i-l spun. Am vrut să mă însoțească imediat la hotelul unde era cazat prietenul său.

Vă puteți închipui cum am rămas, cînd dintr-o cameră a hotelului l-am văzut că-mi iese în întîmpinare, abia sculat din pat, cu aceeași pijama de culoarea cerului, cu dungi subțiri, albe-albastre, cu care l-am văzut în vis și l-am surprins, ca umbră, în camera mea, pe cînd se ridica din poziția culcată să stea șezînd pe divan, printre pernele răvășite.

– Dumneavoastră acum veniți de la mine de-acasă – i-am strigat, pălînd – dumneavoastră ați fost azi noapte la mine acasă!

L-am văzut că se prăbușește pe un scaun, îngrozit, bîlbîind: vai, Doamne, da, la mine acasă, în vis, a fost într-adevăr, iar soția lui...

- Așa e, soția dumneavoastră s-a dat jos din tablou. Eu am surprins-o tocmai cînd se întorcea. Iar dumneavoastră, la lumină, ați dispărut din fața mea, acolo, pe divan. Vă dați seama că n-aveam de unde să știu, cînd v-am surprins pe divan, că aveți o pijama ca asta, pe care o purtați acum. Deci erați chiar dumneavoastră, în vis, la mine acasă; iar soția dumneavoastră a coborît într-adevăr din tablou, așa cum ați visat-o. Explicați-vă lucrul ăsta cum vreți. Întîlnirea, eventual, dintre visul meu și visul dumneavoastră. Eu nu știu. Dar nu mai pot sta în casa aceea, cu dumneavoastră care veniți acolo în vis și soția dumneavoastră, care își deschide și își închide ochii spre mine din tablou. Motivul pe care-l am eu ca să mă tem, dumneavoastră nu-l aveți, fiindcă e vorba chiar de dumneavoastră cu soția. N-aveți decît să vă recuperați imaginea rămasă la mine acasă! Și acum ce faceți? Nu mai vreți? Vă apucă leșinul?

- Dar sînt halucinații, domnii mei, halucinații! continua mereu să exclame negustorul de vechituri.

Ce simpatici sînt bărbații ăștia în toată firea care, puși în fața unui fapt inexplicabil, găsesc îndată un cuvînt care nu înseamnă nimic și cu care se potolesc așa de ușor.

- Halucinații.

Rîde cineva

(C'è qualcuno che ride)

Se strecoară șerpuit o veste, în mijlocul mulțimii:

- Rîde cineva.

Ici, colo, pe unde ajunge vestea, parcă se înalță o viperă, sau sare un greier, sau scînteiază o oglindă, rînindu-ți ochii a trădare.

Cine îndrăznește să rîdă?

Toți se răsucesc, dintr-odată, să caute roată cu ochii ce scot fulgere.

(Salonul imens, luminat peste capetele mulțimii de invitați cu strălucirea celor patru mari lam-padare de cristal, rămîne pe sus, în tristețea vechitunii sale prăfuite, aproape stins și pustiu; singură pare alarmată, de la un capăt la celălalt al bolții, crusta frescei violente din secolul al șaptesprezecelea, care s-a străduit să sufocă și să amestece, într-o negreală de noapte eternă, freneziile amenințătoare ale picturii sale; s-ar spune că de-abia așteaptă să se termine orice agitație dedesubt, iar salonul să fie evacuat.)